

**ŞAH İSMAİL'İN DEVLET KURMA YOLUNDAKİ FAALİYETLERİ
VE AKKOYUNLULARLA ŞERUR MUHAREBESİ**

**Shah Ismail's Activities For Establishing A New State And The Sharur
Battle With The Aqqoyunlu State**

Dr. Hasan GEYİKOĞLU*

ÖZET

Şah İsmail (1487-1524), Doğu Anadolu, Azerbaycan ve İran'da hüküm süren Safevî Devleti'nin kurucusudur. O, devlet kurma yolunda hayatlarını kaybeden babası Haydar ve dedesi Cüneyd'in intikamlarını almak ve devlet kurmak amacıyla çocuk yaşta faaliyetlere başladı. Önce, birer Ak-Koyunlu prensesi olan annesi ve babaannesi tarafından akrabaları Ak-Koyunlularla mücadeleye girişti. O sıralarda Ak-Koyunlu Devleti saltanat mücadeleleriyle parçalanma noktasına gelmişti (1490-1500). Nahçıvan'da Şerur mıntkasında giriştiği muharebeyi kazandı. Bu muharebeden sonra Şah İsmail, Tebriz'de "şah"lığını ilan ederek, Safevî Devleti'ni kurdu (1502).

Anahtar Kelimeler: Şah İsmail, Safevî Devleti, Ak-Koyunlular, Şerur Muharebesi

ABSTRACT

Shah Ismail (1487-1524) is the founder of the Safavi State who ruled in East Anatolia, Azerbaijan and Persia. He began his activities for establishing a state at a very young age with the aim to take avenge for his father Haydar and grandfather Junayd's death who died while trying to establish a new state. First he fought against the Aqqoyunlu who were relatives to him because of his mother and grandmother's being Aqqoyunlu princesses. At the period the Aqqoyunlu State was about to collapse due to internal struggles fort he throne (1490-1500). Thus, Shah Ismail announced his being a shah and founded the Safavi state in 1502 after being victorious over the Aqqoyunlu State at the battle of Sharur which is located near Nakhicevan.

Keywords: Shah Ismail, Safavi State, Aqqoyunlu, Sharur Battle

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğrt. Üyesi.

Şah İsmail (1487-1524), Safevî Devleti'nin asıl kurucusudur. Devlete ve hanedana adı verilen ilk ataları Erdebil şeyhi Safiyeddin'in (1252-1334) torunlarından. Şah İsmail'in annesi Halime Begüm, Ak-Koyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın kızı idi. Baba-annesi Hadice Begim de Uzun Hasan'ın kız kardeşiydi¹. Şah İsmail'in babası Şeyh Haydar ile dedesi Şeyh Cüneyd, bir tarikat liderliğinden öteye siyasî amaçlar gütmüşler ve bu doğrultuda giriştikleri faaliyet ve mücadeleler sırasında öldürülmüşlerdi². Babaları Haydar'ın ölümü üzerine Şah İsmail ile kardeşleri Sultan Ali ve Seyyid İbrahim, müridleri tarafından kaçırılıp saklandılar. Dayıları Ak-Koyunlu Sultanı Yakub tarafından öldürülmekten kurtarılarak, himaye amacıyla İstahr kalesine hapsedilmişlerdir³

1340 yıllarında tarih sahnesinde rol oynamaya başlayan Ak-Koyunlular ise, devlet olarak teşkilâtlandıktan sonra, Uzun Hasan zamanında en güçlü dönemini yaşamış ve Doğu Anadolu, Azerbaycan, Irak ve İran'a hâkim olarak imparatorluk haline gelmişlerdi. Ancak Uzun Hasan'ın ölümünden (1478) sonra Ak-Koyunlular'da kısa süreli saltanat mücadeleleri meydana geldi. Oğlu Yakub (1478-1490) tahtı ele geçirerek duruma hâkim oldu. Sultan Yakub'un ölümünden sonra yeniden başlayan saltanat mücadeleleri aralıklarla devletin yıkılışına (1514) kadar devam etmiştir⁴

Saltanat mücadelesine girişmiş bulunan Ak-Koyunlu Rüstem Mirza, rakiplerine karşı, müridlerinin gücünden faydalanmak için Şah İsmail ve kardeşlerini hapisten kurtardı. Fakat onların, müridleri ve taraftarlarıyla teşkil ettikleri güçten korkan Rüstem, üzerlerine kuvvet gönderdi ve çıkan çatışmada kardeşlerden Sultan Ali öldürüldü. Müridleri tarafından kaçırılan İsmail ve İbrahim, Erdebil ve Gilan taraflarında saklanıp yetiştirildiler. Bu arada müridleri, İsmail'i ziyaret etmeye, onu kuvvetlendirmeye devam etmişlerdir. O sıralarda Ak-Koyunlu mirzalarından Göde Ahmed, giriştikleri çarpışmada Sultan Rüstem Mirza'yı (1492-1496) mağlup ve katlederek, Ak-Koyunlu sultanı oldu (1497).

¹ Şah İsmail'in annesi Halime Begüm, Alem-Şah lakabıyla da tanınmıştır (bu konuda bkz.; M. Halil Yınanç, "Akkoyunlular", *İ.A.*, c.I, s.262; Tahsin Yazıcı, "Safevîler", *İ.A.c.X*, s.53, 54; Yazıcı, "Şah İsmail", *İ.A.c.XI*, s.275; Cl.Huart, "Haydar", *İ.A.c.V/1*, s.387).

² Yazıcı, "Şah İsmail", s.275; Yınanç, "Cüneyd", *İ.A.* c.III, s.242-245; Huart, "Haydar" s.387.

³ Yazıcı, "Şah İsmail", s.275.

⁴ Ak-Koyunlular hakkında toplu bilgi için bkz.:Yınanç, "Akkoyunlular", s.251-270; F. Sümer, "Akkoyunlular", *D.İ.A.*, c.II, s.271-274; J. Woods, *Akkoyunlular*, çev. S. Özbudun, İstanbul 1993; F. Sümer, "Ak Koyunlular", *T.D.A.*, sayı:40, s.1-40.

Ak-Koyunlu mirzalarının mücadeleleriyle meydana gelen kargaşa durumunu fırsat bilen Şah İsmail, ortaya çıkmaya karar verdi. Etrafına toplanan müridlerini alarak önce dedelerinin yurdu Erdebil'i ziyaret etti. Sonra tamamı Türkmen oymak ve kabilelerine mensup silahlı müridleriyle Karabağ'a gitti. Burada da yedi bin kişilik bir kuvvet kendisine katıldı (905/1500)⁵. Oradan Gökçe-Deniz kenarına giden Şah İsmail, Sultan Hüseyin-i Baranî'nin kendisini yakalayacağından korktu. Yanındaki adamlarıyla geceleyin oradan uzaklaşarak Sa'd-Çukuru'na (bugünkü Revan ovası) geldi. Birkaç gün orada istirahat etti. O ana kadar kendi çevresinde toplananlardan başka Azerbaycan, Güney Anadolu ve Şam (Suriye) diyarlarından gelecek olan mürid ve taraftarlarla birlikte Anadolu'da toplanmaya karar verdi. Şah İsmail, baba ve dedesinin siyasi amaçlı düşünceleri doğrultusunda faaliyetlere girişerek Azerbaycan ve İran'da bir devlet kurmak istiyordu. Aynı zamanda annesi ve baba-annesi vasıtasıyla torunları ve yeğenleri olduğu Ak-Koyunlular'ın ülkelerine hâkim olmayı da kendisine miras hakkı sayıyordu. Nihayet, bu düşüncelerle, Erzincan tarafına gitmeyi kararlaştırarak, Sa'd-Çukuru'ndan hareket etti. Aras Nehri vadilerini takiben Kağızman ve Erzurum'dan geçip Tercan'a vardı. Oradan Karasu'nun güneyindeki Saru-Kaya denilen yere ulaştı. Burada müridleri ve taraftarlarıyla toplanarak bundan sonra ne yapacaklarını görüştü. Önde gelen adamlarının bir kısmı Erzincan'da, bir kısmı Sa'd-Çukuru'nda kışlamayı teklif etti. Diğer bir kısmı da, o kış Karkara Savaşına (?) gitmenin uygun olacağını savundu. Bunları dinleyen Şah İsmail, babası ve dedesinin ölümüne sebep olan Şirvanşahlar üzerine sefer yapmaya karar verdi (905/1500)⁶.

Çoğunluğu müridlerinden oluşan kuvvetleriyle Erzincan'dan ayrılan Şah İsmail, Şirvan tarafına hareket etti. Meydana gelen çarpışmada Şirvan hâkimi Ferruh Yesar mağlub edilerek, öldürüldü (906/1500-1501). Kışı Mahmudabad'da geçiren Şah İsmail, gidip Baku kalesini ele geçirdi. Bundan sonra da Gülistan kalesini kuşattı (1501)⁷.

⁵ Yınanç, "Akkoyunlular", s.261-262; Yazıcı, "Şah İsmail", s.275.

⁶ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, s.34-36, 41-42; Handmir, *Habibü's-Siyer*, nşr. M. Debir-i Siyakî, Tahran 1353 (2.bas.), c.IV, s.451; Sümer, "Akkoyunlular", s.31; Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluş ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1976, s.17-18; M.F. Kırzioğlu, *Osmanlıların Kafkas Ellerinin Fethi*, Ankara 1976, s.143n.60; O. Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler Devleti*, Baku 1993, s.39-40; E. Konukçu, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, Ankara 1992, s.135; Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, Bakû 1994, s.399; Yazıcı, "Şah İsmail", s.275.

⁷ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, s.42 vd.; Handmir, *Habibü's-Siyer*, c.IV, s.462-463; V. Minorsky, *Tarih el-Bab ve Şirvan*, London 1953, s.30; Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler Devleti*, s.40 vd.; Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, s.399-401;

Şah İsmail, Şirvanşah'a karşı zafer kazandıktan sonra daha da kuvvetlenmiş, itibarı artmıştır. Bu münasebetle, Ak-Koyunlu topraklarında yaşayan aşiret, oymak ve cemaatlerden Şah İsmail'e katılmalar olmuştur.

Şah İsmail, Gülistan kalesini kuşatırken, Azerbaycan sultanı Ak-Koyunlu Mirza Elvend'in durumunu ve hareketlerini de takip ettiriyordu. Nitekim, o sırada Tebriz'den Musa Halife adlı bir adamının gönderdiği ulak, Mirza Elvend'in, Şah İsmail'e karşı büyük bir orduyla payitahttan hareket ettiğini haber vermiştir⁸. Elvend'in bir amacının da, tâbii ve müttefiki olan Şirvanşah'ın Şah İsmail tarafından mağlub edilen ordusundan kalanlarla birleşmek olduğu anlaşılıyor. Tebriz'den gelen haberi takiben, Elvend'in hareketiyle ilgili yeni bir haber de Karabağ'dan geldi. Karabağ⁹ ve çevresindeki durumu takip ve incelemek için o tarafa gönderilen Şeyh Muhammed Halife'den bir haberci Şah İsmail'in huzuruna geldi. Bu haberci, Mirza Elvend'in kalabalık ve ağır donanımlı bir orduyla Tebriz'den Nahçıvan'a geldiğini ve Karaca Mahmud (Muhammed)'u, Şirvan'a kadar gitmek üzere bir miktar Türkmen askeriyle Gence tarafına, Şeker-oğlu Hasan Beg'i de Germarud'a gönderdiğini ve onun da Şirvan tarafına gideceğini anlattı¹⁰. Azerbaycanlı tarihçiler, farklı olarak, Elvend'in, Şah İsmail'in Kür'ü (güneye) geçmesine engel olmak için büyük emîrlerinden Karaca Mahmud'u Gence ve Karabağ'a, Karçıgay Muhammed'i Erdebil'e, Şeker-oğlu Hasan Beg'i de Karadağ'a gönderdiğini yazmaktadırlar¹¹.

Ak-Koyunlu Elvend ve onunla beraber hareket eden düşmanlarının faaliyet ve planlarından haberdar olan Şah İsmail, Gülistan kalesi kuşatmasını kaldırarak güneye hareket etti. Devlet erkânı ve büyük emîrleriyle görüşmelerde bulunduktan sonra Elvend'in üzerine yürümeye karar verdi. Kür ile Aras Nehirleri'nin birleştiği noktadaki Cevad denilen yerde (bugün köydür) bir köprü inşa edilmesini emretti. Köprünün inşaatı tamamlandıktan sonra Cevad'a gelen Şah İsmail, kalabalık ordusuyla köprüden Aras'ı geçerek o civarda konakladı.

Sümer, *Safevî Devleti'nin Kuruluşunda Anadolu Türklerinin Rolü*, s. 20 vd; Yazıcı, "Şah İsmail", s.276. Gülistan kalesi Şirvan tarafındadır.

⁸ Rıza Kuli Han, *Tarih-i Ravzatu's-Safa-yı Nasrî*, c.VIII, Tahran 1339, s.11; Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler, Devleti*, s.44. Efendiyev, Elvend'in otuz bin kişilik orduyla gelmiş olduğunu kaydediyor.

⁹ Kaynaklarımız Karabağ derken, O. Efendiyev, Şeyh Muhammed Halife'nin Karacadağ'a gönderildiğini yazıyor (*Azerbaycan Safevîler Devleti*, s.44).

¹⁰ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, s.57; Handmir, *Habibü's-Siyer*, c.IV, s.463.

¹¹ Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler.Devleti*, s.44; Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, s.401-402.

O sırada, Elvend'in adamlarından Şeker-oğlu Hasan Beg'in, askerleri ve kendisine katılan birtakım kişilerle birlikte Karacadağ'a geldiği, halka zulmedip zarar verdiği, fesat çıkardığı haber verildi. Şah İsmail, kuvvetlerinden bir kısmını emîrlerinden Pîrî Beg Kaçar'ın komutasında Karacadağ'a gönderdi. Fazla kuvveti olmadığı anlaşılan Hasan Beg, direnişte bulunmayarak oradan kaçtı ve Nahçıvan'daki Elvend'in yanına döndü. Onun adamlarının bir kısmı Pîrî Beg Kaçar tarafından kılıçtan geçirildi, ellerindeki mal ve ganimetler alındı. Pîrî Beg, ganimetlerle Şah İsmail'in yanına döndü. Şah İsmail, bu başarıyı zaferlerinin başlangıcı saydı. Elvend'in adamlarından Karçığay Muhammed ve o civarlarda bulunan diğerleri, Şah İsmail'in kendi üzerlerine doğru geldiğini öğrenince oralardan çekilerek Nahçıvan'daki Elvend'in yanına gittiler.

Elvend'in etrafa gönderdiği begleri ve silahlı grupların Nahçıvan'a geri döndüklerini gören Şah İsmail, ordusuyla harekete geçti. Sultan-Pur ve Karaağaç yoluyla Nahçıvan'a yöneldi. Şah İsmail, Pîrî Beg Kaçar'ı tekrar karavul kuvvetlerinin başına tayin etti. Ak-Koyunlu ordusundan Osman Beg Musullu, Elvend'in emri üzerine, yanına aldığı bir miktar kuvvetle Safevîler'e karşı hareket etti. Pîrî Beg Kaçar ve Emîr-i Şikâr Helvacı-oğlu İlyas Beg'in komutasındaki bir Safevî kuvveti de Osman Beg'e karşı gönderildi. Aralarında şiddetli bir çarpışma başladı. İki taraftan da pek çok insan öldü. Sonunda Safevî kuvveti galip geldi. Çarpışmalar sırasında Osman Beg ve adamlarından bir kısmı esir alındı, bir kısmı da kaçtı. Şah İsmail'in askerleri ele geçirdikleri esirler ve ganimetle karargâha döndüler. Şah İsmail, esir Osman Beg ve diğerlerinin öldürülmesini emretti.

Bu kötü haber Elvend Mirza'ya ulaşınca büyük bir korku ve endişeye kapıldı. Âdetâ kaçır gibi, ordusuyla Sa'd-Çukuru'na doğru hareket etti. Nahçıvan şehrinin batısında, Aras Irmağı kıyısına yakın Şerur¹² mıntıkasına gelerek orada ordugâh kurdu, savaş hazırlığı yaptı. Safevî tarihçisi Hasan-ı Rumlu, Elvend'in kalabalık ordusuyla Şerur'a geldiğini ve üç bin seçme süvariyle Şah İsmail'in karşısına çıktığını yazarken, Handmir, Şerur mıntıkası ahalisinden otuz bin adam toplayıp savaşa hazırlandığını kaydetmektedir. Yine Safevî taraflısı yazarımız Hasan-ı Rumlu, Elvend'in silahlı adamlarına karşı, Şah İsmail'in çoğu silâhsız

¹² Şerur, bugün Nahçıvan şehrinin batısında, Aras Irmağı'nın sol (kuzey) sahiline yakın bir kasabadır. Kasabanın çevresindeki mıntıkanın adı da Şerur'dur. İslam kaynaklarında Şurûr şeklinde kaydedilmiş olan bu kelime, Şarur, Şerur, Şurur gibi şekillerde okunup yazılmıştır (bkz., Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, s.59; Rıza Kuli Han, *Ravzatu's-Safa-yı Nasirî*, c.VIII, s.13; Handmir, *Habibü's-Siyer*, c.IV, s.464; Halil Edhem, *Düvel-i İslâmiye*, İstanbul 1927, s.408, 423 (Şurûr şeklinde hareketlenmiştir); Sümer, *Kara Koyunlular*, s.21n.30; Sümer, *Safevîler Devletinin Kuruluşunda Anadolu Türklerinin Rolü*, s.21; Sümer, "Ak Koyunlular", *TDA*, s.32; M.Ç.Varlık, "Karakoyunlular", *D.G.B.İ. T*, c.VIII, İstanbul, 1989, s.433).

(kendi tabiriyle: “Allah'ın yardımına mazhar olmuş, manevî güçle mücehhez”) yedi bin süvariyle çıktığını yazıyor.

Elvend'in kaçtığını öğrenen Şah İsmail, onun Şerur'da olduğunu tespit ederek o tarafa hareket etti. Şerur yakınlarına geldi. Ordusunu savaş düzenine soktu. Ak-Koyunlu ordusu da savaşa hazırlandı. Hasan-ı Rumlu, Elvend'in ordusunu, "eşkiya ordusu gibi bir düzende ortaya çıktı" ifadesiyle tasvir ediyor. Mirza Elvend, muharebe sırasında kaçmaya teşebbüs edenlerin yolunu kapatmak için şöyle bir tedbire başvurdu: Ordusundaki develerin hepsinin zincirlerle birbirine bağlanarak, bir tesbih, bir avlu duvarı gibi, ordunun arka tarafına yerleştirilmesini emretti. Elvend ve ordusu korku ve endişe içinde idi.

Bütün bu hazırlıklardan sonra, iki taraf kuvvetleri birbirine hücum etti. Ortalık birbirine karıştı, yer gök toz toprak oldu. Davul ve boru sesleri kulakları çınlattı. Elvend ve askerleri âdetâ ölüm-kalım için savaşırken, Şah İsmail ve müridleri ise, tarikatın liderleri olan Şeyh Haydar ve Şeyh Cüneyd'in intikamını alma duygularıyla dolu olarak, bölgeyi ele geçirip bir tarikat devleti kurmak amacıyla hücum ediyorlardı.

Sonunda Elvend'in ordusu mağlup ve perişan oldu. Bir kısmı muharebe alanında hayatını kaybederken, bir kısmı da kaçtı. Ölenler arasında Elvend'in büyük beglerinden Latif Beg, Seyyid Kadı (veya Seyyidî Gazi) Beg, Musa Beg, Karçıgay Muhammed Beg de vardı. Elvend ise utanç içinde ve perişan bir halde kaçarak, Aras boylarını takiben Erzincan tarafına gitti. Elvend'in kaçabilen askerleri Kara-Su'ya (herhalde Aras'a) varıp atlarıyla suyu geçerek kurtuldular. Elvend'in ordusundan geriye kalan at, katır, deve gibi hayvanlar ile altın, gümüş, kıymetli eşya, savaş malzemesi vs. hepsi Şah İsmail'in eline geçti. Savaş alanına gelen Şah İsmail, Elvend'in ordugâhının bulunduğu yerde inerek orada konakladı. Askerlerine hediyeler dağıtarak onların gönlünü hoş etti. Geceyi orada eğlencelerle geçirdiler. Ertesi gün toplanıp hareket ederek, "Darü's-Saltana" veya "Darü'l-Mülk-i Azerbaycan" denilen Tebriz'e vardılar. Şah İsmail, Ak-Koyunlular'ın payitahtı olan Tebriz'de tahta çıkarak, kendisini "Şah" ilan etti (907/1502)¹³. Bu yeni gelişme ile, Ak-Koyunlular hızla yıkılışa sürüklenirken,

¹³ Handmir, *Habibü's-Siyer*, c.IV, s.463-466; Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârih*, s. 57-61; Rıza Kuli Han, *Ravzatu's-Safa-yı Nasırî*, c.VIII, s.11-12; Münecimbaşı, *Sahaifü'l-Ahbar*, c.III, s.182; Halil Edhem, *Düvel-i İslâmiyye*, s.408, 413; Azzavî, *Tarihü'l-İrak*, c.III, s.307-308, 336; Kırzioğlu, *Kars Tarihi*, s.501; Yınanç, "Akkoyunlular", s.262; Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu*, s.21; Sümer, "Ak Koyunlular", s.32; Sümer, "Akkoyunlular " s.273 (Sümer, tarih olarak 1501 yılı Temmuz veya Ağustos ayını gösterir); Yazıcı, "Şah İsmail", s.276; Woods, *Akkoyunlular*, s.265, 300, 301, 327 (Woods, 906/1501 yılını veriyor); R. Memmedov, *Nahçıvan Şehrinin Tarihi Oçerki*, Bakû 1977, s. 122-124; Ş. Ferzeliyev, *Azerbaycan*,

Safevî Devleti de kurulmuş oldu. Bazı eserlerde mevcudu 30.000 olarak gösterilen Ak-Koyunlu ordusu, 7.000 kadar Safevî askeri ve müridi karşısında bozguna uğradı¹⁴. Azerbaycanlı tarihçi Oktay Efendiyev'in yazdığına göre, Şah İsmail, elinde kılıçla bizzat çarpışmış ve Elvend'in beglerinden Karçıgay Muhammed'i öldürerek muhariplik hünerini göstermiştir. Şah İsmail'in askerleri Elvend'in büyük beglerini öldürüp başlarını mızrakların ucuna takmışlar ve bunları gören Ak-Koyunlu askerleri korkup kaçmaya başlamışlardır¹⁵. Bu ayrıntı kaynaklarımız Handmir ve Hasan-ı Rumlu'da yoktur.

Iraklı tarihçi Abbas Azzavî, Ak-Koyunlu ülkesi halkının, dolayısıyla bölge halkının da, Ak-Koyunlular'ın ve Türkmenlerin, zulmünden bıkip usandıklarını belirterek, Şah İsmail'in bu zaferinin halk için bir kurtuluş olduğu yorumunu yapıyor¹⁶.

Şah İsmail, babasını, kardeşini ve ailesi efradından bazılarını öldürmüş olmalarından dolayı Ak-Koyunlu hanedanına büyük bir kin besliyordu. Bu nedenle, Şerur zaferinden sonra, Ak-Koyunlu hanedanı mensupları ile bunların taraftarlarından kimi bulduysa öldürtmüştür. Yine Ak-Koyunlu Devleti'ne ve ulus'una bağlı olan ve onların taraftarlığını güden oymak, aşiret ve cemaatleri de katletmiştir. Bu katliamlardan kaçıp kurtulabilenler münferit olarak veya oymak ve cemaat halinde Suriye'ye, Dulkadirli ve Osmanlı ülkelerine iltica etmişlerdir¹⁷. Bununla birlikte, Anadolu'dan gelip katılanlardan başka, Sa'dlular, Alpavutlar ve daha bazı Kara-Koyunlu ve Ak-Koyunlu uluslarına mensup oymak ve cemaatler, Safevî devletinin tâbiyetine girerek Sa'd-Çukuru ve Nahçıvan bölgesinde kalmaya devam etmişlerdir¹⁸.

Şah İsmail, Şerur'daki zaferini takiben bütün Nahçıvan, Sa'd-Çukuru ve civar bölgeleri ele geçirdi. Sonraki iki üç yıl (1502-1504) içinde de bütün Doğu ve Güney-doğu Anadolu'yu, Azerbaycan'ı, Irak-ı Arab ve Fars eyaletlerini de ele geçirerek, Kara ve Ak-Koyunlular'ın ülkelerinde Safevî İmparatorluğu'nu kurdu. Bu gelişmeler sonucu Doğu Anadolu, Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in

---

XV-XVI. Esrlerde, Bakû 1983, s.113; Varlık, "Ak Koyunlular" s.433; Konukçu, *Erzurum*, s.135; Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler Devleti*, s.44 vd.; Heyet, *Azerbaycan Tarihi* (1993), s.162; Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, s. 401-402.

¹⁴ Handmir, *Habibü's-Siyer* c.IV, s.464; Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevarih*, s.59; Efendiyev, *Azerbaycan Safevîler Devleti*, s. 45; Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, s.402.

¹⁵ Azerbaycan Safevîler Devleti, s.45.

¹⁶ *Tarihü'l-Irak*, c.III, s.307.

¹⁷ Yınanç, "Akkoyunlular", s.262-263.

¹⁸ Kırzioğlu, *Kars Tarihi*, s.501; Yazıcı, "Safevîler", s.53-54.

Çaldıran seferine (1514) kadar ıssız bir vaziyette, Şah İsmail'in nüfuzunda kalmıştır¹⁹.

KAYNAKLAR

- AZZAVÎ, Abbas, *Tarihü'l-Irak*, c.III, Bağdad 1939.
- EFENDİYEV, Oktay, *Azerbaycan Safevîler Devleti*, Bakû 1993.
- Halil Edhem, *Düvel-i İslâmiye*, İstanbul 1927.
- Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevarih*, nşr. C. N. Seddon, Baroda 1931.
- HANDMİR, Gıyaseddin b. Hümeddin, *Habibü's-Siyer*, nşr. M. Debir-i Siyakî, c.IV, Tahran 1353 (2.bas.).
- Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, Bakû 1993.
- Heyet, *Azerbaycan Tarihi*, c.I, Bakû 1994.
- HUART, Clement, "Haydar", *İ.A.*, c.V/1, s.387.
- FERZELİYEV, Şahin, *Azerbaycan XV-XVI. Asırlarda*, Bakû 1983.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Kars Tarihi*, c.I, İstanbul 1953.
- _____, *Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi*, Ankara 1976.
- KONUĞÇU, Enver, *Selçuklulardan Cumhuriyete Erzurum*, Ankara 1992.
- MEMMEDOV, Rauf, *Nahçıvan Şehrinin Tarihi Oçerki*, Bakû 1977.
- MINORSKY, V., *Tarih el-Bab ve Şirvan*, London 1953.
- Müneccimbaşı, Ahmed Dede, *Sahaifü'l-Ahbar*, c.III, İstanbul 1285.
- Rıza Kuli Han, *Tarih-i Ravzatu's-Safa-yı Nâsırî*, c.VIII, Tahran 1339.
- SÜMER, Faruk, *Kara Koyunlular*, c.I, Ankara 1992 (3.bas.).
- _____, "Ak Koyunlular", *TDA*, sayı: 40, Şubat 1986, s.1-40.
- _____, "Akkoyunlular", *DİA*, c.2, s. 270-274.
- _____, *Safevî Devletinin Kuruluş ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Ankara 1976.
- VARLIK, M. Çetin, "Karakoyunlular", *D.G.B.İ.T.*, c.VIII, İstanbul 1989.

¹⁹ Yınanç, "Akkoyunlular", s.262; Konukçu, *Erzurum*, s.136.

_____, “Akkoyunlular”, *D.G.B.İ.T.*, c.VIII, İstanbul 1989.

WOODS, John, *Akkoyunlular, Aşiret, Konfederasyon, İmparatorluk*, çev. S. Özbudun, İstanbul 1993.

YINANÇ, M. Halil, “Cüneyd”, *İ.A.*, c.III, s.242-245.

_____, “Akkoyunlular”, *İ.A.*, c.I, s.251-270.

YAZICI, Tahsin, “Safevîler”, *İ.A.*, c.X, s.53-59.

_____, “Şah İsmail”, *İ.A.*, c.XI, s.275-279.